

NENAD STEVOVIĆ

CRNOGORCI U SRBIJI UOČI POPIISA STANOVNIŠTVA

Nenad Stevović (1962), politikolog, publicista, istraživač i organizator crnogorske dijaspore. Objavio je više naučnih monografija o migracijama sa prostora Crne Gore, publikacija o crnogorskoj emigraciji, stručnih i naučnih radova u zemlji i inostranstvu. Pokretač i osnivač više nacionalnih organizacija, kulturno prosvjetnih društava i časopisa u crnogorskom iseljeništvu.

U predvečerje popisa stanovništva u Srbiji, koji predstavlja bilansni trenutak svake nacionalne zajednice, položaj Crnogoraca, prouzrokovani odnosom prema njima matične države i države prijema, je zabrinjavajući i ne donosi nadu za veliki optimizam. Postoji realna opasnost da će se nastaviti trend smanjivanja broja Crnogoraca od popisa do popisa i da će dostići istorijski minimum.

Počast asimilacije sa kojom je izložena crnogorska zajednica u Srbiji najbolje pokazuju zvanični rezultati četiri posljednja popisa stanovništva:

- 1981: 147.466
- 1991: 118.934
- 2002: 69.049
- 2011: 38.527

U kompleksnim odnosima Srbije i Crne Gore poštovanje zaštićenosti najslabije karike je pravo mjerilo kvaliteta tih odnosa. U odnosima između ove dvije susjedne države najugroženija grupa, a samim tim i najslabija karika, su crnogorski emigranti u Srbiji koji

govore crnogorski jezik, koji odbacuju takozvanu Podgoričku skupštinu iz 1918. godine kao nasilnu aneksiju i koji su vjernici ili poštovaoci Crnogorske pravoslavne crkve. Oni nemaju sumnje oko svog identiteta, ali su potpuno ignorisani od strane zvaničnih predstavnika obje države, jer se uporno pokušava naći nepostojeća sredina između negatora autentične crnogorske nacije i njenog formalnog postojanja. Taj dio najugroženijih crnogorskih iseljenika i njihovih potomaka u Srbiji kolokvijalno nazivamo patriotsko krilo crnogorske emigracije.

Država Srbija prema crnogorskoj zajednici

U kakvom društvenom ambijentu žive i kako se odnose državni organi i institucije Srbije prema opravdanim zahtjevima i identitetskim potrebama patriotskog krila crnogorske emigracije, koji su lojalni i legalni građani Srbije? Evo nekoliko eklatantnih primjera.

Vladajuća Srpska napredna stranka izbornim inžiniringom u potpunosti je preuzela instituciju *Nacionalni sa-*

vjet crnogorske nacionalne manjine u Republici Srbiji i isključila bilo koji nivo participacije u savjetu od strane autentičnih predstavnika crnogorske zajednice. Nacionalni savjet, koji se finansira iz Budžeta Srbije, nema apsolutno nikakvu komunikaciju sa patriotskim krilom crnogorske zajednice u Srbiji niti finansijski, logistički, retorički ili na bilo koji drugi način podržava njihove aktivnosti iz domena kulture u cilju očuvanja nacionalnog i jezičkog identiteta, iako je to njegova osnovna funkcija i formalan razlog postojanja. Nacionalni savjet u potpunosti ignoriše kultne organizacije crnogorske kulture u Srbiji: Udruženje Crnogoraca Srbije „Krstaš” i Crnogorsko kulturno prosvjetno društvo „Princeza Ksenija” kao i institucije crnogorske kulture u Srbiji: *Crnogorski kulturni centar* i *Crnogorsku biblioteku i čitaonicu* u Lovčencu.

Opština Vrbas punih 10 godina izbjegava da u službenu upotrebu na svojoj teritoriji, pored srpskog, mađarskog i rusinskog, uvede i crnogorski jezik i pismo, iako su ispunjeni svi zakonom propisani uslovi. Sedište Nacionalnog

savjeta Crnogoraca, organa države Srbije, je u Vrbasu, i to u opštinskim prostorijama koje su im ustupljene bez naknade. Savjet uporno čuti po pitanju Crnogorskoga jezika i potpuno je jasno da je sa rukovodstvom opštine na istom zadatku, a to je da se pošto poto izbjegne uvođenje Crnogorskoga jezika u službenu upotrebu do novog popisa stanovništva koji je planiran za ovu godinu, ako zbog pandemije ne bude privremeno odložen. Plan je jasan, na popisu će vladajuće partije SNS i SPS partijskim inženjeringom spuštiti broj nacionalno izjašnjenih Crnogoraca na ispod 15% od ukupnog broja stanovnika opštine, i tako će crnogorska zajednica izgubiti pravo da njen jezik bude uveden u službenu upotrebu. Zakonski uslov je da doseže 15%. Po još uvijek važećim rezultatima popisa iz 2011. godine u Vrbasu živi 17,5% građana koji su se izjasnili da pripadaju crnogorskoj naciji. Važno je istaći da kada se jednom uvede manjinski jezik u službenu upotrebu, više se ne može ukinuti bez obzira na buduće rezultate popisa, jer jednom ostvaren nivo manjinskog prava se ne može umanjiti.

Vrbas, grad pod SNS nadzorom

Javni medijski prostor u Srbiji je do te mjere zatrovan promovisanjem negativnih stereotipa za etničke Crnogorce da se on reflektuje na njihov svakodnevni život, sada već i u bezbjednosnom smislu. I to isključivo na onaj dio crnogorske zajednice koji je ponosan na svoj nacionalni identitet i na svoju postojbinu Crnu Goru i koji to ispoljava javno, na kulturni i dostojanstveni način uz poštovanje Ustava i zakona države čiji su građani. Uskraćeno im je ostvarivanje i korišćenje zakonom propisanih prava i to od strane onih koji su u obavezi da te zakone sprovede.

Pored otvorene diskriminacije u javnom diskursu koja se ogleda u nipoštaivanju i vrijeđanju karakteristika crnogorskog državnog i nacionalnog identiteta, protiv crnogorske zajednice u Srbiji svodi i posebna perfidna „borba iznutra”. Strategija te borbe se ogleda u osnivanju brojnih vještačkih udruženja sa crnogorskim prefiksom, kontrolisanih iz jednog centra koji negira crnogorski identitet, sa ciljem da se razvodni patriotska crnogorska opcija koju personifikuju aktivnosti Crnogorske partije i društava okupljenih oko udruženja Krstaš. Rezultat takve politike je i sastav Nacio-

nalnog savjeta koji je guja ubačena u njedra crnogorske zajednice. Jake ingerencije uz dobar budžet služe savjetu da uz pomoć „crnogorskih” udruženja kreira model ponašanja i prototip Crnogorca u Srbiji po volji i potrebama beogradskih nalogodavaca.

Država Crna Gora prema crnogorskoj zajednici u Srbiji

Da se podsetimo. Uoči popisa 2011. godine pod pokroviteljstvom Ministarstva spoljnih poslova Crne Gore, ministar je bio Milan Roćen, u beogradskom hotelu *Mažestik* formirana je neformalna, nikada zvanično registrovana, organizacija ambicioznog naziva „Crnogorsko vijeće”. Milenko Perović iz Novog Sada, koji nije bio prisutan na skupu, izabran je za predsjednika, a za glavnog operativca odrijeđen Mirko Zečević iz Beograda, u to vrijeme angažovan u Ambasadi Crne Gore kao saradnik iz reda lokalnog stanovništva. U to vrijeme česta tema među Crnogorcima u Srbiji je bilo pitanje zašto je za mjesto osnivanja ove organizacije izabran luksuzni, ali i kontraverzni hotel *Mažestik*, za koga urbana legenda kaže da je u njegovoj sali čuvena Udba imala svoje „istureno

Hotel Mažestik, Beograd

odjeljenje". Slučajno ili namjerno u „Crnogorsko vijeće” su se okupili i pojedinci i udruženja, prepoznatljivi oponenti identitetskim aktivnostima udruženja „Krstaš” i Crnogorske partije. Posebno su bili protiv ideje uvođenja crnogorskog jezika u službenu upotrebu u onim opštinama u kojima su ispunjeni zakonski uslovi. O tome govore niz članaka u srpskoj dnevnoj i tabloidnoj štampi sa izjavama konstituenata te organizacije. A njihovi čelnici su kroz crnogorske institucije i medije plasirali tezu da je uvođenje crnogorskog jezika u Srbiji veoma štetno za državu Crnu Goru, jer će biti povod da Srbi u Crnoj Gori putem reciprociteta traže svoja prava. Na talasu toga dnevni list „Pobjeda” iz Podgorice objavio je 27.07.2010. u rubrici Politika, na strani 2, tekst Milenka Perovića pod naslovom „Crnogorski jezik u Srbiji besmislen”. Ta teza je bila pogrešna, jer pitanje jezika nacionalnih manjina u Srbiji, pa tako i crnogorske manjine, nije pitanje reciprociteta već pitanje koje je precizno regulisano *Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisma*. Kao rezultat primjene tog zakona u Srbiji je u 42 opštine u službenoj upotrebi ukupno 11 jezika nacionalnih manjina, bez ikakvih recipročnih obaveza matičnih zemalja bilo koje nacionalne zajednice.

Država Crna Gora je uoči popisa u Srbiji 2011. godine podržala kampanju crnogorske zajednice značajno je finansirajući preko novoformirane organizacije „Crnogorsko vijeće”. Za širu crnogorsku javnost u Srbiji ostale su neprimjetne aktivnosti „Crnogorskog vijeća” uoči i za vrijeme popisa, dok su „Krstaš” i Crnogorska partija imali vidljivu i opsežnu kampanju finansiranu iz sopstvenih izvora njenih članova.

Deset godina kasnije, februara 2020. uoči novog popisa, ponovo je u Beogradu osnovana organizacija sa istim

imenom i sa istim čelnim ljudima. Da se nakon decenije ništa nije promijenilo u odnosu zvanične Crne Gore prema crnogorskoj zajednici u Srbiji govori podatak da su šednici prisustvovali predsjednik skupštinskog Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Andrija Nikolić i direktor Uprave za dijasporu Predrag Mitrović. Ovog puta „Crnogorsko vijeće” je registrovano kao NVO, sa sedištem u Vrbasu.

Jedna od posljednjih odluka odlazeće crnogorske vlade, u decembru 2020. godine, je da se sa tekuće budžetske rezerve prenese 80.000 eura Upravi za dijasporu, a za potrebe „Crnogorskog vijeća” u Srbiji. Povodom toga reagovala je Crnogorska partija, jedina politička organizacija koja zastupa interese crnogorske zajednice u Srbiji. U saopštenju za javnost se između ostalog navodi: „*Crnogorska javnost u Srbiji je iz crnogorskih medija saznala da je u Beogradu, „fomirano kao supstitut postojećem Nacionalnom savjetu, Crnogorsko vijeće uz podršku državnih organa Crne Gore*”. *Crnogorska partija saopštava da novoformirana organizacija „Crnogorsko vijeće” NIJE kako Vlada Crne Gore navodi „krovna organizacija Crnogoraca u Srbiji*”. *Pod tim krovom nijesu organizacije i istaknuti pojedinci koji su uveli crnogorski jezik u službenu upotrebu u opštini Mali Idoš i koji se zalažu da crnogorski jezik bude uveden i u opštini Vrbas, imajući u vidu da su ispunjeni svi zakonom propisani uslovi. Tu nijesu ni jedini Crnogorski kulturni centar i jedina Crnogorska biblioteka i čitaonica u Srbiji sa knjižnim fondom 10.000 naslova. Tu nije ni crnogorska zajednica sa juga Srbije, kao ni crnogorska zajednica iz Vojvodine koja je u javnom prostoru, u centru Lovćenca, postavila biste crnogorskih nacionalnih korifeja Petra II Petrovića Njegoša i kralja Nikole I Petrovića. Tu nijesu ni organizato-*

Plakat Crnogorske partije uoči popisa 2011. godine

ri Pokrajinske smotre recitatora na crnogorskom jeziku, jedine zvanične manifestaciju u školskom sistemu Srbije na crnogorskom jeziku. Pod tim krovom nijesu ni veliki broj udruženja i kulturno-prosvjetnih društava iz opština Vrbas, Kula, Mali Idoš, Subotica, Beograd, Prokuplje... NVO „Crnogorsko vijeće“ i Nacionalni savjet Crnogoraca nikada nijesu podržali programske i izborne aktivnosti Crnogorske partije. Konstituenti te dvije organizacije su uvezani, pa tako pojedinci iz organizacija koje čine NVO „Crnogorsko vijeće“ su i članovi Nacionalnog savjeta, a neki su bili i rukovodioci savjeta, spaja ih i dugogodišnje nipoštašavanje svih uspjeha i napora za očuvanje nacionalnog identiteta patriotskog dijela crnogorske zajednice. Legitimno pravo zvanične Crne Gore je da podrži onu snagu u Srbiji za koju procjenjuje da najbolje artikuliše njenu politiku prema Crnogorcima u ovoj državi.

Crnogorska partija sa tom činjenicom nema problem, ali ovim putem želi obavijestiti široku crnogorsku javnost da organizovana patriotska emigracija u Srbiji ostaje kao „zaboravljena legija“ da se sama bori za svoj identitetski opstanak. Pored dugogodišnjih stalnih udaraca iz Beograda i suptilnih „ispod pojasa“ iz Podgorice, sada je došao i „direkt u glavu“ od zvanične Crne Gore.”

Činjenica je da su najviši državni zvaničnici Crne Gore, predsjednik Filip Vujanović (2009), predsjednici Skupštine, Ranko Krivokapić (2013) i Ivan Brajović (2018) i predsjednik vlade Duško Marković (2016), posetili Crnogorski kulturni centar u Lovcencu i na taj način ukazali poštovanje i privilegiju patriotskom krilu crnogorske emigracije u Srbiji za njenu odanost i ljubav prema postojbini Crnoj Gori. Međutim, sa druge strane, državni organi u čijem opisu

posla je saradnja sa iseljenicima nije-
su pratili taj primjer. Naprotiv.

Podatak koji zahtijeva posebnu ana-
lizu je da državni organi Crne Gore
zaduženi za komunikaciju i saradnju
sa iseljenicima, Uprava za dijasporu i
skupštinski Odbor za međunarodne
odnose i iseljenike, nijesu nikada us-
postavili komunikaciju, organizovali
susret ili posetili Crnogorski kulturni
centar u Lovćencu, jedini u Srbiji, koji
funkcioniše od 2010. godine. Nije obi-
đena ni jedina Crnogorska biblioteka i
čitaonica u Srbiji. Nije upriličen susret,
razgovor sa Crnogorskim kulturno pro-
svjetnim društvom „Princeza Ksenija“
jedinim društvom u Srbiji koje svoje
aktivnosti bazira na radu sa decom
školskog uzrasta u cilju očuvanja i pre-
zentovanja crnogorske tradicionalne
i savremene kulture. Nije uspostavl-
jena komunikacija ni sa udruženjem
„Krstas“ ni sa Crnogorskom partijom,

organizacijama koje su najzaslužnije
za istorijsko pregnuće uvođenja crno-
gorskog jezika u službenu upotrebu u
jedinoj opštini van granica države Crne
Gore. A dolazilo se u Srbiju, poseb-
no intenzivno od početka 2014. godine.
Više nego bilo će drugo. Zabilježeno
je blizu 100 pošeta i sastanaka javnih
i tajnih, pa i sa fiktivnim „crnogorskim“
udruženjima koji imaju samo jednog
člana. Organizovani su sastanci, dogo-
vori, predlagana strategija djelovanja i
finansijski podržavani različiti projekti.
Za patriotsku emigraciju nije bilo vre-
mena. Sve je isto, samo njega nema.
Radilo se po ustaljenoj matrici, po
„Roćenovoj šemi“ koja je definisana u
beogradskom *Mažestiku* davne 2010.
godine.

Crnogorske patriote u Srbiji su se naš-
le u svojevrsnoj pat poziciji. Sa jedne
strane su pošetom uvaženi od najvi-
ših zvaničnika Crne Gore, a sa druge

Plakat Krstaša uoči popisa 2011. godine

UDRUŽENJE CRNOGORACA SRBIJE
„KRSTAŠ“
www.krstas.rs

POPIS
2011

**Pod svoje nebo
Na okup oko svoga sunca**

O Crnogorci!
O Crnogorci!

Tako vi svega što vi je najmilije
tako vi ovoga i onoga svijeta
tako vi duše i obraza
tako vi jučerašnjice i sjutrašnjice
tako vi dana današnjega.

Tako vi vaše dece
tako vi neba i mora na njihovim
rukama
tako vi dana na njihovom licu
tako vi sunca u njihovom glasu.

Ne budite tuđa metla i lopata
ne ližite tuđe šake
ne objajite tuđe pragove
ne dajte se varati
ne dajte se kupovati
ne budite tuđa sreća
vrćite se sebi i svome.

Tako vi ljeba i vode
tako se lako s dušom rastajali
tako vi zemlje u koju ćete.

Ne režite jedan na drugoga
ne pijte krv jedan drugome
ne kopajte jamu jedan drugome
ne radite za svoju pogibiju.

e vi sve ponesoše
e vi mozak popiše
e vi strv poginu
e ve iskopaše iz amina
da vi nema ni imena ni pomena.

Pod svoje nebo
Na okup oko svoga sunca
O Crnogorci!
O Crnogorci!

Sv. Petar Cetinjski

strane državni organi koji operativno treba da sarađuju sa njima ih ignorišu do krajnjih granica. U toj situaciji, eventualna javna reakcija bi se mogla pogrešno shvatiti i vjerovatno nanijeti štetu državnom vrhu. Zato su ćutali, stoički trpjeli nepravdu i uporno radili.

Za predstavnike crnogorske zajednice iz Srbije okupljenih oko Krstaša, Crnogorske partije i zajednice sa juga Srbije, nije bilo mjesta ni u dva saziva Savjeta za saradnju sa iseljenicima, organa koji predstavlja savjetodavno tijelo vlade ustanovljeno 2016. godine. Iako je zakonski definisano da su predstavnici Crnogoraca iz Srbije u savjetu zastupljeni sa tri člana (što predstavlja maksimum za jednu državu), oni koji kreiraju sastav savjeta su i 2016. i 2020. godine, progurali po 4 predstavnika iz Srbije. Od njih osmoro polovina je nepoznata crnogorskoj zajednici u Srbiji, a druga polovina su već poznati oponenti i kritičari Krstaša i drugih patriotskih organizacija.

Zaključak

U predvečerje popisa stanovništva crnogorska patriotska zajednica u Srbiji nalazi se u situaciji koja se može opisati kao pozicija između čekića i nakovanja. Između „Nacionalnog savjeta crnogorske nacionalne manjine”, čiju politiku kroji i finansira zvanični Beograd, i između „Crnogorskog vijeća” kojeg organizuje i finansira Crna Gora. O njihovim razlikama nekom drugom prilikom, a ono što ih spaja je da su im sedišta u Vrbasu, u poslovnim prostorima dobije-

nih gratis od svojih poslodavaca i da su apsolutno nezainteresovani za ključna identitetska pitanja, posebno za uvođenje crnogorskog jezika u službenu upotrebu u toj opštini, iako su ispunjeni svi zakonski uslovi. I naravno, spaja ih patološka netrpeljivost i opstrukcija prema svim pregnućima patriotskog krila crnogorske zajednice oličenih u Crnogorskoj partiji, Crnogorskoj zajednici Prokuplja, udruženjima „Krstaš” i „Pinceza Ksenija”, Crnogorskom kulturnom centru i Crnogorskoj biblioteci i čitaonici u Lovčencu.

I pored svega navedenog, organizovana crnogorska patriotska zajednica u predpopisni period ulazi sa definisanim planom kulturnih i edukativnih aktivnosti, energično i sa jakom voljom da pruži doprinos u promociji crnogorskih identitetskih karakteristika. A sve sa ciljem da kod potomaka crnogorskih iseljenika probudi i ojačaja osećaj pripadnosti crnogorskom narodu i podstakne emocije prema matici Crnoj Gori i njenoj slavnoj istoriji. Na žalost, i ovoga puta bez institucionalne podrške ni od države u kojoj živi ni od svoje postojbine.